

**МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ
КОНСОЛІДОВАНОЇ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ**

Статтю присвячено методам формування консолідованої громадської думки. Консолідація громадської думки є процесом і результатом широкої громадської дискусії всіх зацікавлених сторін щодо суспільно значущих питань. Метою дослідження був пошук методів, які давали б змогу оцінювати консолідовану громадську думку на інтерсуб'єктному рівні. Сформульовано “консенсусний” критерій консолідації громадської думки, який гарантує врахування всіх думок, ідей та потреб зацікавлених сторін. Розглядаються соціально-психологічні методи, які можуть бути використані для оцінювання та формування консолідованої громадської думки: методи групового прийняття рішень на основі групової дискусії. Серед дискусійних та експертних методів виокремлено групу консенсусних методів: метод номінальних груп, метод Дельфі та метод досягнення консенсусу. Проведено емпіричне дослідження формування групової думки щодо якості освіти серед студентів ВНЗ. Дослідження складалося з опитування (анкетування), фокус-груп та групової дискусії методом досягнення консенсусу. Результати дослідження показали, що метод досягнення консенсусу має потенціал як для формування громадської думки, так і для проведення групової роботи.

Ключові слова: громадська думка, групова дискусія, консолідація, консенсус, метод досягнення консенсусу, групове прийняття рішення.

Проблема. Соціально-психологічний підхід до вивчення громадської думки акцентує два моменти: по-перше, це думка не абстрактної “громадськості”, а позиція певних соціальних груп, що виражає їхні уявлення та ставлення до суспільно значущих проблем і подій [3]; по-друге, консолідований характер громадської думки. Хоча громадська думка є консолідованою вже за визначенням, емпіричні дані показують, що вона може бути амбівалентною, консолідованою або невизначеною. Консолідованою громадська думка вважається тоді, коли абсолютна більшість населення/громади висловлюється за чи проти чогось (наприклад, заміна смертного вироку на пожиттєве ув'язнення, легалізація або заборона абортів тощо). Амбівалентна (або поляризована) громадська думка показує, що суспільство поділяється приблизно навпіл і підтримує, як правило, взаємовиключні точки зору. Невизначеною громадська думка буде у випадку, коли значна кількість громадян не має певної думки щодо порушеного питання. Тоді в результатах опитувань значно зростає частка тих, хто “не визначився”, “утримався” тощо.

Очевидно, що для вирішення важливих соціальних проблем, зокрема при впровадженні суспільних інновацій чи проведенні реформ, важливо досягти в суспільстві консенсусу, тобто консолідувати громадську думку.

Метою цього дослідження є пошук методів, які давали б змогу оцінити консолідовану громадську думку на інтерсуб'єктному рівні.

П. Д. Фролов визначає консолідацію громадської думки як надсумативний тип єдності, якому притаманні різної сили взаємодія між частинами, наявність інтегративних властивостей у цілому, а також певний тип співвідношення цілого і частин [11]. Виокремлюють дві полярні моделі консолідованої громадської думки: авторитарну (тоталітарну) і демократичну. Тоталітарна модель передбачає кінцевий результат

консолідації як цілковиту однотайність; у рамках демократичної моделі головною умовою єдності є орієнтація на діалог, пошук нових спільних точок при визнанні неминучості розбіжностей, суперечностей тощо. Для оцінки консолідації громадської думки П. Д. Фролов пропонує використовувати такі групи показників, як оцінка ступеня поширеності та збігу-незбігу певних думок; особливості образу носіїв тої чи тої думки; оцінка можливостей вільно висловлюватись; наявність бажання та готовності спілкуватися, домовлятися тощо; орієнтація на ті чи ті правила досягнення спільної позиції, спільного бачення, ведення суперечок, вирішення конфліктів [там само].

Формування консолідованої громадської думки пов'язане з питанням критерію її оцінювання: коли можна вважати, що вона консолідована – коли певної позиції дотримується переважна більшість? Або немає незгодних? На нашу думку, таким критерієм має бути наявність консенсусу в суспільстві (громаді) щодо певного питання.

Поняття “консенсус” вживають переважно у двох значеннях. Найчастіше – як спосіб прийняття політичних рішень, коли політична воля більшості учасників врівноважена відсутністю заперечень з боку хоча б одного з учасників. У другому випадку під консенсусом розуміють досягнуту або таку, що формується в суспільстві, широку громадянську згоду. У такому розумінні політичний консенсус наближається до соціологічного тлумачення як згода значущої більшості людей будь-якої спільноти щодо найбільш важливих аспектів її соціального порядку, виражена в діях [9, с. 134].

Існує принцип політичного консенсусу, коли політичні структури спираються на пошук згоди, взаємоприйняття умов заради досягнення консенсусу в суспільстві. У світовій практиці відомі випадки, коли релігійні об'єднання (квакери), економічні спільноти (Ганзейська спілка), громадські організації (анархісти), народи (ірокези) приймали рішення методом консенсусу [1].

Консенсусний підхід гарантує врахування усіх думок, ідей та потреб зацікавлених сторін. Консенсусу може бути досягнуто в різних умовах – у малій групі, місцевій громаді, професійному колективі і навіть у масштабі країни. Процес може відрізнитися залежно від розміру групи, але принципи завжди одні й ті ж самі: спільна мета, кооперація, довіра, достатня кількість часу тощо [7]. Отже, оцінити консолідовану громадську думку можна за наявності в суспільстві або його частині консенсусу щодо певної проблеми.

Не менш важливо з'ясувати методи вивчення громадської думки. Слід розрізнити методи зондування громадської думки (традиційні методи соціологічного опитування) і методи формування громадської думки [5]. Для формування громадської думки використовуються різноманітні інформаційні методи і технології, а також дискусійні методи. Раніше ми розглядали технологію збагачення громадської думки, яка поєднує опитування з дискусією, але вона не спрямована на досягнення консенсусу [2]. Звернімося відтак до соціально-психологічних методів, які ґрунтуються на груповій дискусії і груповому прийнятті рішення.

Зауважимо, що формування громадської думки ми розглядаємо як діалогічний, ітераційний процес, аналогом якого може бути процес групового прийняття рішення. Процес формування громадської думки проходить кілька фаз, зокрема ініціацію обговорення, дискусію і досягнення консенсусу. Таким чином, консолідована громадська думка виникає як результат цього процесу. Невизначена або поляризована групова думка – це певні стадії її формування, тому не слід вважати, що консолідована думка – це “добре”, а поляризована – це “погано”.

Ми виходили з припущення, що для формування консолідованої громадської думки можуть бути використані соціально-психологічні методи вивчення групового прийняття рішення, а також прогностичні методи експертної оцінки. Основним напрямом тут є експериментальна робота з групами, зокрема “групово динаміка” Курта Левіна. Другий напрям практичної та експериментальної роботи з групами – ділова сфера, яка охоплює проблеми прийняття управлінських рішень та професійну експертизу [10].

Експериментальні дослідження групового прийняття рішення показали, що групова дискусія дає змогу зніщувати зіткнення протилежних позицій і тим самим допомогти учасникам розглянути проблему з різних боків. Другий важливий висновок такий: рішення, ініційоване групою і підтримане всіма учасниками, легітимізується і набуває статусу групової норми.

У соціальній психології, з одного боку, і у сфері управління, з другого, було напрацьовано чимало методів, які нині широко використовуються на практиці: це групове інтерв'ю, брейнстормінг, групова дискусія, обговорення окремого випадку та виступ-дискусія [там само]. Окремо слід виокремити групу експертних методів, до яких належать метод номінальних груп, метод Дельфі та метод досягнення консенсусу. Усі вони передбачають вимірювання консенсусу, а два останніх – його формування.

Метод номінальних груп – це метод отримання експертної інформації шляхом проведення структурованих зустрічей. Процедура складається з двох турів, де учасники оцінюють, обговорюють, і знову оцінюють низку питань або проблем. Метод був розроблений у США в 1960-ті роки і застосовувався у сферах освіти, державного управління та промисловості [8].

Метод номінальних груп є різновидом брейнстормінгу. Він ґрунтується на анонімному генеруванні ідей і спрямований на активізацію участі членів команди в цьому процесі. До роботи залучаються експерти, які добре вирішують проблеми, але тільки ті, що раніше разом не працювали. Обговорення ідей відбувається швидко, без повторів і дискусій, у підсумку експерти відбирають 12-15 ідей. Результат досягається шляхом голосування і ранжування. Кожному експерту видають по 8 карток і пропонують відібрати 8 найбільш важливих ідей. Картки ранжуються: найважливіша оцінюється числом 8, а найменш важлива – 1. Оцінювання здійснюється таємно, що підсилює об'єктивність підходів до визначення пріоритетів, але оскільки раніше експерти вже були ознайомлені з думкою інших, то це сприяє уніфікації позицій учасників.

Метод Дельфі належить до класу кількісних методів групових експертних оцінок. Цей метод являє собою прогнозування, метою якого є консолідація знань експертів [4]. Опитування експертів проводиться в 3-4 тури, що складаються із серії анкет, питання в яких постійно конкретизуються. Крім експертів, необхідно створити аналітичну групу, яка після кожного туру здійснюватиме статистичну обробку інформації. Цей метод був розроблений ще в 1950 р., але тільки останнім часом набув популярності і поширеності як метод групового прийняття рішень, зокрема під час довгострокового прогнозування.

На першому етапі експерти роблять прогноз самостійно. Вони не знають, хто є іншими учасниками дослідження (ідеальна кількість експертів – 25). Протягом місяця експерти повертають заповнені бланки, і адміністратор їх опрацьовує. На другому етапі анкети зі значеннями середньої величини й інквартильного розмаху роздають експертам, їх просять обґрунтувати свої прогнози або переглянути їх. Одержавши відповіді, адміністратор знову розраховує середнє значення й інквартильний розмах. Аналогічно проводиться третій етап, аж до вироблення консолідованого рішення.

Метод Дельфі застосовують для ідентифікації технологій, які вже існують або ж наразі з'явилися; для визначення часу реалізації технології, досягнення певних параметрів або готовності конкретного технологічного продукту до виходу на ринок. Перевагою цього методу є те, що кожен член групи може висловлюватися вільно, а також змінювати свою думку і не відчувати незручностей перед опонентом. Проводиться також статистичний аналіз відповідей з ранжуванням суджень. У дослідженні можуть брати участь сотні експертів.

Різновидом методу Дельфі є метод Foresight (“Передбачення”), який останнім часом активно використовується країнами, зацікавленими в інноваційному розвитку, для визначення пріоритетних напрямків технологічного прогресу. У сфері освіти нещодавно було проведено дослідження, у ході якого близько 500 експертів з ІКТ оцінювали перспективність та пріоритетність упровадження в Росії 74 сучасних технологій.

Результати показали, що для національного проекту “Освіта” актуальним є впровадження моделей безперервної професійної освіти з опорою на методи здобування знань, а також поширення систем дистанційної освіти. Крім відбору найбільш актуальних технологій, прикметним результатом дослідження став вияв так званих “згустків думок”, або “зони консенсусу” експертів щодо того, який ефект можуть дати конкретні технології або напрямки розвитку [12].

Наступний метод – *досягнення консенсусу* – це метод прийняття групового рішення, який широко використовується в роботі міжнародних та громадських організацій. Формальний консенсус складається з циклів, або рівнів. На першому рівні дозволяється проводити дискусію з філософських та політичних питань, визначати загальні плюси та мінуси тощо. На другому рівні коло дискусії обмежується застереженнями. Їх виявляють та конкретизують, кожен учасник має скласти карту основних застережень. Увага концентрується на виявленні та групуванні таких застережень. На третьому рівні фокус звужується, обмежується єдиним застереженням, яке й має бути зрештою вирішеним. Процес пошуку рішення триває доти, доки не залишиться незгодних з ним. Але консенсус може бути кількох видів: одноголосно мінус один – усі учасники, крім одного, підтримують рішення; одноголосно мінус два [13].

Метод консенсусу розрахований на роботу в невеликих групах. У великих групах він також можливий, але його процедура дещо змінюється. Для роботи у великих групах використовують так звані ради представників. Рада представників є інструментом досягнення консенсусних рішень для великих груп. У раді представників збираються представники менших груп для прийняття спільних рішень. Кожна група представлена своїм речником. За допомогою такого представника-речника група спілкується з більшим зібранням, що дає змогу тисячам людей бути представленими в дискусії меншої групи. Повноваження речника визначаються його групою зближення позицій. Речникові може знадобитися консультування зі своєю групою перед тим, як брати участь в обговоренні чи узгодженні певних питань [7].

Цей метод, як і інші, має свої обмеження. По-перше, він потребує досить багато часу для реалізації поставлених цілей, а його результативність залежить від бажання учасників знайти спільне рішення. Право блокування може використовуватися для того, щоб унеможливити прийняття рішення (у літературі описано випадки, коли в групу засилався “провокатор”, метою якого було перешкоджання її діяльності). Крім того, група може дійти такого рішення, якого не хоче ніхто: відкидання всіх пропозицій призводить до вироблення такого рішення, проти якого ніхто не виступає, але яке при цьому є ані ефективним, ані бажаним.

Методи Дельфі та номінальних груп використовувалися для вирішення таких питань, як визначення професійних обов’язків (охорона здоров’я), розроблення порядку надання медичної допомоги, створення освітніх програм, визначення критеріїв доцільності проведення інтервенцій, і як елемент різних технологій оцінювання [14]. Метод досягнення консенсусу використовується частіше на практиці, у діяльності громадських організацій та груп активістів. Згадаймо, наприклад, відомі акції проти ядерної зброї в 1970-х (Сібрук, Нью-Гемпшир, США; Торнесс, Шотландія), проти використання атомної енергії і за роззброєння в Німеччині в 1980-х та 1990-х, акції антиглобалістів 1999 р. (Сіетл, Вашингтон, США) [6].

Розглянуті консенсусні методи мають деякі спільні риси, але метод номінальних груп орієнтований перш за все на відбір ідей, метод Дельфі – на пошук консенсусу серед експертів, а метод консенсусу – на досягнення консенсусу в ході прийняття рішень у будь-якій групі. Саме тому для апробації ми обрали метод досягнення консенсусу, оскільки він не вимагає участі експертів, а також може бути застосований до процесу вироблення спільної думки групи, а не розв’язання окремої проблеми, де результатом є прийняття рішення.

Під час експериментального дослідження, яке проводилося протягом 2014 р., ми

спробували оцінити можливості а) оцінювання консенсусу методом анкетування – шляхом підрахунку кількості збіжних/незбіжних відповідей; б) формування консолідованої думки групи методом консенсусу. За проблему, яку ми вивчали серед освітян (нашої цільової групи), було визначено якість освіти. На першому етапі проводилося опитування студентів ВНЗ (47 осіб) та фокус-групові дослідження серед студентів (19 осіб) і викладачів ВНЗ (8 осіб).

Студентам пропонувався список тверджень, які характеризують певне ставлення до освіти, нововведень, позиції в житті, доступності освіти. Ми намагалися оцінити ступінь сформованості групової думки за кількістю збіжних відповідей респондентів. Так, якщо відповіді переважної більшості респондентів збігалися (на рівні 70-80%), ми вважали, що існує сформована думка щодо цього питання. Якщо думки розподілялися приблизно порівну між “так”, “ні” або “не знаю”, це давало підстави характеризувати групову думку як поляризовану або потенційно конфліктну. Якщо ж переважали відповіді “не знаю”, то таку думку ми визначали як несформовану.

Результати показали, що найвищий рівень згоди серед студентів існує щодо того, що якісна освіта потребує здобуття професійних умінь (85% опитаних); що освіта повинна навчити вчитися протягом усього життя (80%), а також що освіта має орієнтуватися на загальний розвиток людини (78%). Переважна більшість респондентів вважають ознаками якісної освіти її міжнародне визнання (70%) і дослідницьку роботу студентів (78%). Погоджуються, що академічна успішність не є показником рівня знань, 72% опитаних і 70% – що повернення до радянської системи не сприятиме підвищенню рівня освіти.

Амбівалентною виявилася думка щодо престижності навчального закладу (“Про якість освіти свідчить конкурс абітурієнтів”): 47% опитаних погоджуються із цим, 45% – не погоджуються. Також сумніви викликало твердження “Якість освіти можна оцінити тільки через тривалий період часу”: 48% опитаних погодилися з ним, 30% не погодилися і 22% не визначилися. Найбільш невизначеними були оцінки студентів щодо необхідності зв'язку освіти з академічною наукою: 38% респондентів відповіли ствердно, 16% заперечили необхідність такого зв'язку, а 46% не змогли визначитися.

У сфері життєвої позиції 87% респондентів вважають, що за свої права треба боротися. Водночас із протилежним твердженням “Потрібно вміти пристосовуватися до реальності, а не витратити сили на боротьбу з нею” погодилися 52%. Як бачимо, тут спостерігається певна амбівалентність на рівні індивідуальних суджень. Зокрема, 67% респондентів переконані, що рівень добробуту людини залежить від її активності, тоді як 28% вважають вирішальними зовнішні обставини; 50% опитаних не згодні із цим. Якісну освіту вважають доступною для себе 72%, що підтверджується негативною відповіддю на протилежне твердження (67%).

Отже, серед студентів більшість запропонованих тверджень щодо якості освіти можна вважати узгодженими; амбівалентною визнано думку стосовно того, що показником якості освіти є конкурс абітурієнтів і що оцінити її можна лише через деякий час. Невизначеною залишається позиція студентів щодо зв'язку освіти з академічною наукою.

На другому етапі проводилася групова дискусія методом консенсусу, участь у якій взяли 19 студентів ВНЗ. Їм було запропоновано заповнити анкету “Якість освіти”. Після цього було проведено коротке ознайомлення з методом консенсусу, визначено ролі (“хронометрист”, “той, що стежить за атмосферою”, “секретар”). Далі проводилося групове обговорення запропонованого порядку денного, після чого учасники дискусії заповнили підсумкову форму. До порядку денного були включені питання з анкети щодо визначення якості освіти, компетенцій, показників та заходів щодо підвищення якості освітніх послуг.

За кожним питанням проводилося коротке обговорення, у результаті якого шляхом голосування ухвалювалося рішення, прийнятне для всіх. Якщо під час обговорення виникали протилежні думки, проводилося проміжне голосування, щоб побачити, яким є розподіл думок. Після цього учасники вирішували, яка думка є більш прийнятною, і

голосували вдруге. Слід зазначити, що учасники спромоглися в обмежений часовий термін дійти згоди щодо всіх питань. Підсумкове опитування показало: 7 осіб визнали, що результати колективного обговорення збігаються з їхніми індивідуальними відповідями, 12 – що збігаються частково. Під час обговорення свою думку змінили 6, частково змінили – 11 осіб; 2 учасники не змінили своєї думки, висловленої на початку в анкеті.

На запитання, чи сприяє таке обговорення створенню спільної думки групи, більшість відповідей була ствердною. Також 18 учасників вважають, що група змогла дійти консенсусу (один – “не зовсім”).

Хоч і було отримано позитивний результат, ми усвідомлюємо, що для остаточного висновку щодо доцільності використання методу консенсусу для формування громадської думки необхідні більш масштабні випробування – на різних вибірках, з різної тематики та в різних форматах. Але, безперечно, вважаємо доцільним запропонувати освітянам використовувати цей метод як форму групової роботи для розв’язання колективних проблем.

Висновки. Формування громадської думки спрямоване на досягнення суспільного консенсусу щодо суспільно значущих питань та проблем. Критерієм оцінювання консолідованої громадської думки є наявність у суспільстві або його частині консенсусу щодо певної проблеми. Для формування консолідованої громадської думки можуть бути застосовані соціально-психологічні методи групового прийняття рішень на основі групової дискусії. Серед дискусійних та експертних методів виокремлено групу так званих консенсусних методів: метод номінальних груп, метод Дельфі та метод досягнення консенсусу. Метод консенсусу є, з одного боку, технологією формування громадської думки, а з другого – практичним методом взаємодії і діяльності груп та організацій. Результати дослідження формування групової думки методом консенсусу показали, що цей метод має потенціал як для формування громадської думки, так і для використання його як методу групової роботи.

Література

Гелдерлоос П. Консенсус: принятие решений в свободном обществе / Питер Гелдерлоос. – СПб. : Реноме, 2010. – 106 с.

Докторов Б. Методология и практика опросов обогащенного общественного мнения / Б. Докторов // Социальная реальность. – 2007. – №10. – С. 81–94.

Іванченко С. М. Шляхи формування консолідованої громадської думки у цільових групах / С. М. Іванченко // Проблеми політичної психології : зб. наук. праць / Асоц. політ. психологів України, Ін-т соц. та політ. психології НАПН України. – К., 2014. – Вип. 1 (15). – С. 267–273.

Методи прогнозування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://studies.in.ua/soc-ekzam/1360-97-102-sutnst-prognozuvannya-v-socologiyi-metod-delf-yak-metod-klksnoyi-ocnki-dumki-ekspertv.html>

Ноэль-Нойман Э. Общественное мнение: открытие спирали молчания : пер. с нем. / Э. Ноэль-Нойман. – М. : Прогресс ; Академия, 1996. – 352 с.

Підручник з ненасильницького спротиву [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://texty.org.ua/pg/chapter/Valera/read/40504/40506>

Принятие решений через консенсус [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.seedsforchange.org.uk/>

Прогнозування розвитку інноваційних технологій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://moodle.ipk.kpi.ua/moodle/mod/resource/view.php?id=30402>

Современная западная социология: Словарь. – М. : Политиздат, 1990. – 432 с.

Феноменология социальной психологии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://rudocs.exdat.com/docs/index-519182.html?page=10#13707042>

Фролов П. Д. Громадська думка: критерії та моделі консолідації / П. Д. Фролов // Наукові

студії із соціальної та політичної психології : зб. статей / Нац. акад. пед. України, Ін-т соц. та політ. психології. – К., 2014. – Вип. 34 (37). – С. 233–246.

Юргенс И. “Дельфийский метод” с российской спецификой – дальний прицел [Электронный ресурс] / И. Юргенс. – 2006. – Режим доступа : [http://forum-msk.org/Consensus-Decision-Making – A Virtual Learning Center for People Interested In Making Decisions by Consensus](http://forum-msk.org/Consensus-Decision-Making-A-Virtual-Learning-Center-for-People-Interested-In-Making-Decisions-by-Consensus) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.consensusdecisionmaking.org/index.html>

Jones J. Consensus methods for medical and health services research / J. Jones, D. Hunter // *BMJ*. – 1995. – Vol. 311. – P. 376–380.

References

Gelderloos, P. (2006). *Konsensus: prinyatie resheniy v svobodnom obshchestve* [Consensus making decision in the free society]. St. Petersburg: Renome (rus).

Doktorov, B. (2007). Metodologiya i praktika oprosov obogashchennogo obshchestvennogo mneniya [Methodology and practice of deliberated public opinion]. *Sotsialnaya realnost* [Social Reality], 10, 81–94 (rus).

Ivanchenko, S. M. (2014). Shliakhy formuvannia konsolidovanoi hromadskoi dumky u tsiliovkykh hrupakh [Consolidated public opinion formation in target groups]. *Problemy politychnoi psykholohii* [Problems of Political Psychology], 1 (15), 267–273 (ukr).

Metody prohnozuvannia [Prognosis methods], <http://studies.in.ua/soc-ekzam/1360-97-102-sutnst-prohnozuvannya-v-socologiyi-metod-delf-yak-metod-klksnoyi-ocnki-dumki-ekspertv.html>

Noelle-Neumann, E. (1996). *Obshchestvennoe mnenie: otkrytie spirali molchaniya* [Public Opinion: Spiral of silence]. Moscow: Progress-Akademiya Publ. (rus).

Pidruchnyk z nenasylnytskoho sprotyvu [Handbook for nonviolent campaigns], <http://texty.org.ua/pg/chapter/Valera/read/40504/40506>

Prinyatie resheniy cherez konsensus [Seeds for Change: a non-profit activist co-op], <http://www.seedsforchange.org.uk/>

Prohnozuvannia rozvytku innovatsiinykh tekhnolohii [Prognosis of development of innovative technologies], <http://moodle.ipo.kpi.ua/moodle/mod/resource/view.php?id=30402>

Sovremennaya zapadnaya sotsiologiya: Slovar (1990). [Modern Western Sociology: Dictionary]. Moscow: Politizdat (rus).

Fenomenologiya sotsialnoy psikhologii [Phenomenology of Social Psychology], <http://rudocs.exdat.com/docs/index-519182.html?page=10#13707042>

Frolov, P. D. (2014). Hromadska dumka: kryterii ta modeli konsolidatsii [Public Opinion: criteria and models of consolidation]. *Naukovi studii iz sotsialnoi ta politychnoi psykholohii* [Scientiphic studies of social and political psychology], 34 (37), 233–246 (ukr).

Jurgens, I. (2006). Delfiyskiy metod s rossiyskoy spetsifikoy – dalniy pritsel [“Delphi method” with Russian specifics – distant breech-sight], [http://forum-msk.org/Consensus-Decision-Making – A Virtual Learning Center for People Interested in Making Decisions by Consensus](http://forum-msk.org/Consensus-Decision-Making-A-Virtual-Learning-Center-for-People-Interested-in-Making-Decisions-by-Consensus), <http://www.consensusdecisionmaking.org/index.html>

Jones, J. and Hunter, D. (1995). Consensus methods for medical and health services research. *BMJ*, 311, 376–380.

Иванченко С. Н. Методы формирования консолидированного общественного мнения

Статья посвящена методам формирования консолидированного общественного мнения. Консолидация общественного мнения является процессом и результатом широкой общественной дискуссии всех заинтересованных сторон по социально значимым вопросам. Целью исследования был поиск методов, которые позволили бы оценивать консолидацию общественного мнения на интересующем уровне. Сформулирован “консенсусный” критерий консолидации общественного мнения, который гарантирует учет всех мнений, идей и потребностей заинтересованных сторон. Рассматриваются социально-психологические методы, которые могут быть использованы для оценки и

формирования консолидированного общественного мнения: методы группового принятия решений на основе групповой дискуссии. Среди дискуссионных и экспертных методов выделена группа консенсусных методов: метод номинальных групп, метод Дельфи и метод нахождения консенсуса. Проведено эмпирическое исследование формирования группового мнения о качестве образования среди студентов вузов. Исследование включало опрос (анкетирование), фокус-группы и групповую дискуссию методом нахождения консенсуса. Результаты исследования показали, что этот метод обладает потенциалом как для формирования общественного мнения, так и для проведения групповой работы.

Ключевые слова: общественное мнение, групповая дискуссия, консолидация, консенсус, метод нахождения консенсуса, групповое принятие решения.

Ivanchenko S. M. Methods for Consolidated Public Opinion Formation

Methods for consolidated public opinion formation are discussed. Consolidation of public opinion is considered both as a process and an outcome of public discussion among social groups, institutions or stakeholders on the socially important issues. The study was aimed at the selection of methods that allow assessing public opinion consolidation at the inter-subject level. The “consensus” criterion is suggested: it guarantees that all opinions, ideas and needs of the subjects to be taken into consideration. Social psychological methods to be used for estimation and formation of public opinion are described; these are group decision making and group discussion methods. Within group discussion and expert methods so called consensus methods were defined: method of nominal groups, Delphi method and method of finding consensus. Empirical study on quality of education was conducted in undergraduate university students. Research data of the group opinion formation suggest that the consensus method can be successfully applied for public opinion formation as well as for group work.

Key words: public opinion, group discussion, consolidation, consensus, consensus method, group decision making.

© **Іванченко С. М.**